
Ämnesproven i grundskolans årskurs 9 och specialskolans årskurs 10

Historia
Årskurs 9
Vårterminen 2016

Skolverket

Inledning

Utgångspunkten för de nationella proven i historia är kursplanen i historia. Denna har det övergripande målet att **utveckla elevers historiemedvetande** genom tre samverkande förmågor: kunskap om historia, kunskap om hur historia skapas och kunskap om hur historia används. För att göra detta betonas även en fjärde förmåga – att använda historiska begrepp.

Historiemedvetande innebär att vi försöker orientera oss i och förstå nuet med hjälp av tolkningar av det förflutna, för att kunna förhålla oss till och ha en handlingsberedskap inför framtiden. Våra behov av orientering bestämmer vilka frågor vi ställer till det förflutna för att kunna förstå nuet. Det innebär att de förmågor som kursplanen vill utveckla hos elever, och som provet med hjälp av kunskapskraven ska pröva, på olika sätt utvecklar deras historiemedvetande.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i historia för år 9 läsåret 2015/16 genomfördes som två delprov om vardera 120 minuter den 17 och 19 maj. Delprov A innehöll 11 uppgifter och Delprov B 11 uppgifter. Totalt innehöll provet således 22 uppgifter som bedömdes i enlighet med kunskapskravet för historia år 9.

De förmågor som anges i kursplanen och de delkunskapskrav som relateras till respektive förmåga var utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. Detta framgår tydligt av den blankett för resultatrapportering som är bifogad Delprov B. Antalet uppgifter var för den förmåga som behandlar referensramskunskaper tio och för övriga förmågor fyra, det vill säga sammanlagt 22 uppgifter. Eftersom en uppgift där belägg getts för nivån A anses innebära att även de underliggande nivåerna E och C har uppnåtts så ges belägg även för dessa. På samma sätt ges vid ett belägg för nivån C även belägg för nivån för E. Det totala antalet belägg i provet var 55. Ett villkor vid kravgränssättningen var också att kunskapskrav kopplade till alla fyra förmågor skulle kunna beläggas för provbetygen E till A på lägst nivån för C.

Vid provkonstruktionen var målet att alla delkunskapskrav skulle prövas. Det skedde också och alla delkunskapskrav som innehöll progression kunde prövas upp till nivån för A.

Provet innehöll också stödstrukturer i form av enkla bedömningsmatriser för att eleven skulle kunna se vilken progression som efterfrågades i svaret.

För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en omfattande språkgranskning av erfarna lärare i svenska som andraspråk och ett stort antal justeringar gjordes. Ett konsekvent vägval har också gjorts ifråga om källtexter där dessa skrivs om på enkel svenska för att underlätta elevers förståelse.

Förutom kunskapskravet så utgjorde även det centrala innehållet utgångspunkten för provkonstruktionen där målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena.

Bedömningsanvisningarna innehöll en genomgång av uppgiftens koppling till respektive förmåga och relevant kunskapskrav, ett angivande av vilka bedömningsaspekter som var aktuella, en bedömningsmatris där progressionen angavs och ett antal kommenterande exempelsvar för att konkretisera bedömningsmatriSENS innehåll. Dessutom angavs vanliga orsaker till att elevsvar inte uppnådde belägg för E.

Förändringar i konstruktionen av 2016 års prov i förhållande till föregående år

De viktigaste slutsatserna i den provrapport som lämnades om 2015 års prov var följande:

- Omfattningen av provet uppfattas som för stor av många lärare vilket måste åtgärdas. Konstruktionen av uppgifter med strukturerade svarsformat är många gånger obekant för eleverna och behovet av instruktioner motverkar tidsvinsten varför provet upplevs som för omfattande. Konstruktionen av uppgifter med strukturerade svarsformat måste därför utvecklas ytterligare så att dessa förenklas.

Åtgärd: Antalet belägg minskades från 60 i 2015 års prov till 55 i 2016 års prov, samtidigt som antalet uppgifter med strukturerade svarsformat ökade. Detta medförde att provet inte blev lika tidskrävande som 2015.

- Stora förbättringar har skett vad gäller den språkliga nivån på provet. De språkliga problem som befarades för elever med svenska som andraspråk vid ett större antal uppgifter med strukturerade svarsformat förefaller att ha uteblivit.

Åtgärd: Provet har fortsatt genomgå samma omfattande språkgranskning av erfarna SvA-lärare som tidigare och ett stort antal ändringar görs löpande. Ett fortsatt arbete för att konstruera uppgifter som inte missgynnar elever med svenska som andraspråk pågår.

- Lärarenkäten ger vid handen att provet har uppfattats positivt av de allra flesta. Ett viktigt problem är dock att det av många uppfattas som inte i linje med elevers övriga prestationer. En orsak till detta ligger troligen i att elever är obekanta med uppgifter med strukturerade svarsformat. Men en annan orsak ligger sannolikt i att denna typ av uppgifter kräver mer precisa slutsatser vid framför allt förmågan att hantera källor.

Åtgärd: De nya rutiner för utprovning som införts och det omfattande samarbetet med skolor vilka regelbundet deltar i denna har gett nya förutsättningar för att utveckla och förfin

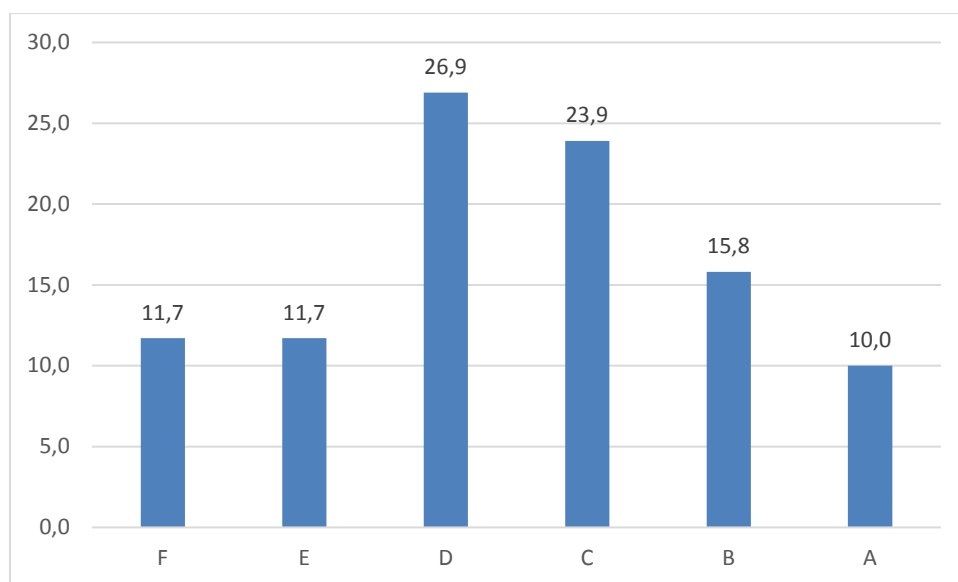
uppgiftskonstruktionen och särskilt kravgränssättningen för enskilda uppgifter. Det har medfört att dessa uppgifter blivit mer konsistenta och bidragit till provets stabilisering.

Resultat

Provbetyg

Ett probetyg sattes på provet utifrån de principer som redan beskrivits. Provbetygen fördelades enligt nedanstående diagram.

Diagram 1. Fördelningen av probetygen på 2016 års prov

En jämförelse med föregående års resultat visar på en höjning av andelen prov med betyget A från 2,2 till 10,0 och en sänkning av andelen prov med betyget F från 16,6 till 11,7. Det kan konstateras att resultatet 2016 ligger mer i linje med resultatet från provet 2014 då andelen prov med A det året var 11,3 och andelen prov med F var 12,5.

Uppgiftsresultat

För att kunna behandla resultatet på uppgiftsnivå har elevresultat på individnivå insamlats. Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att mellan 19 maj och 18 juni rapportera in resultaten på uppgiftsnivå för de elever som var födda den 6:e, 16:e och den 26:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Resultaten för 1575 elever rapporterades in på detta sätt. Eftersom det utgör cirka sju procent av de elever som genomförde

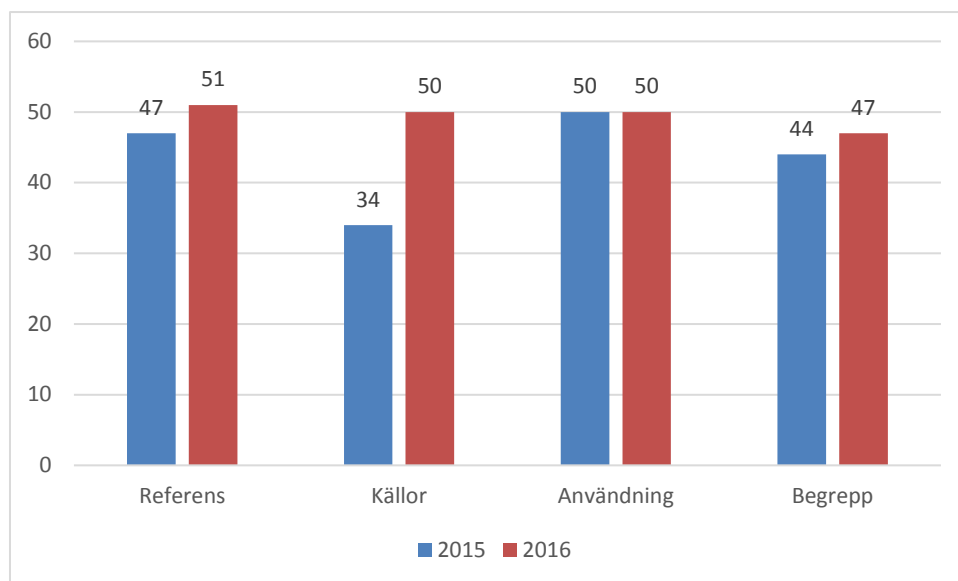
provet är den statistiska säkerheten relativt god och betygsfördelningen överensstämmer i stort med slutresultatet. Detta underlag är därför användbart för att analysera tendenser på uppgiftsnivå och för olika kunskapskrav.

De delar av kunskapskravet i historia som är riktade mot en specifik förmåga hanterar ofta olika processer som är viktiga vid utförandet av denna förmåga. Dessa mer avgränsade delar kallas för delkunskapskrav.

De ämnesspecifika förmågorna och delkunskapskrav

Vid en analys av elevernas resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanen framkommer att eleverna har svårast för de uppgifter som behandlar användningen av begrepp. Resultatet framkommer i nedanstående diagram, vilket också gör det möjligt att jämföra med föregående år.

Diagram 2: Resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra förmågorna i proven 2015 och 2016 (andelen lämnade belägg i relation till totala antalet belägg i procent)

I jämförelse med provet 2015 är resultatet på uppgifterna kopplade till de olika förmågorna betydligt jämnare med ett intervall på endast fyra procent. De tre första grupperna av uppgifter avviker inte alls eller med någon procent från varandra. Samtidigt har intervallet mot de uppgifter som behandlar begreppsanvändning också krympt.

Den mest påtagliga förändringen gentemot 2015 års prov är resultatet på uppgifter som behandlar källanvändning och hur historia skapas. Dessa uppgifter hade i föregående års prov en markant lägre lösningsfrekvens. Den mest sannolika förklaringen är den nya konstruktionen av dessa uppgifter med strukturerade svarsformat, som genomfördes till 2015 års prov och som behandlas under avsnittet om provets konsistens. De förbättrade resultaten på dessa uppgifter har då också påverkat 2016 års

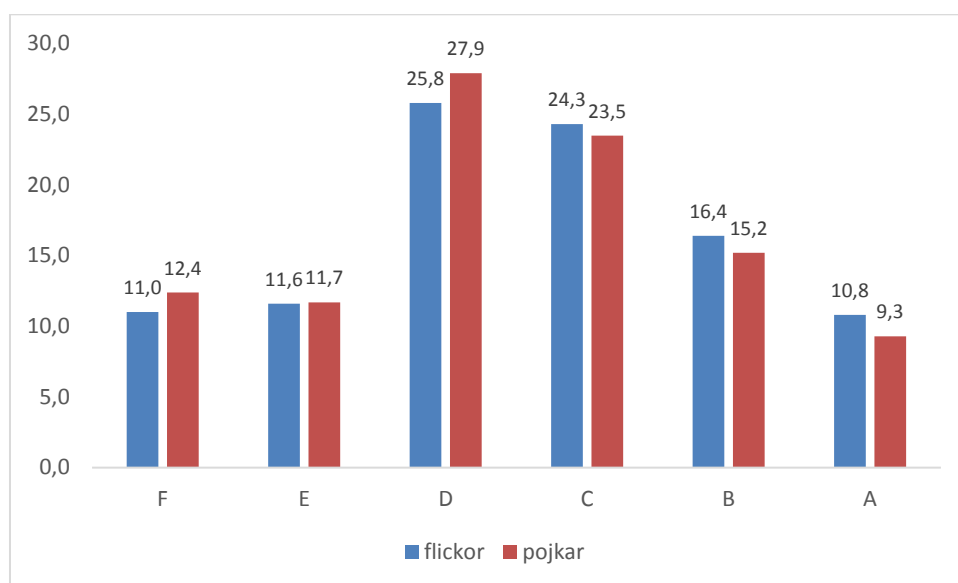
provresultat som ligger mer i linje med resultaten 2013 och 2014, vilket tyder på en stabilisering av provet.

Centrala historiska begrepp har även i tidigare kursplaner angetts som en del av ämnets innehåll men utan att dessa begrepp preciserats. Det lägre resultatet för förmågan att använda historiska begrepp är troligen beroende av att preciseringen av dessa i det centrala innehållet och införandet av dem i kunskapskraven är nyheter för många lärare och elever, något som också framgår av lärarenkäterna. Förutom de inrapporterade 1575 resultaten på uppgiftsnivå har kopior på proven för alla elever födda den 15:e varje månad sätts in. Dessa kommer att mer noggrant analyseras och med det materialet kan frågor kring orsakerna till skillnader i lösningsfrekvensen på olika uppgifter utifrån olika förmågor behandlas.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska

Vid en jämförelse av provet mellan flickors och pojkars resultat för samtliga elever som genomfört provet, framkommer att flickorna har uppnått högre resultat.

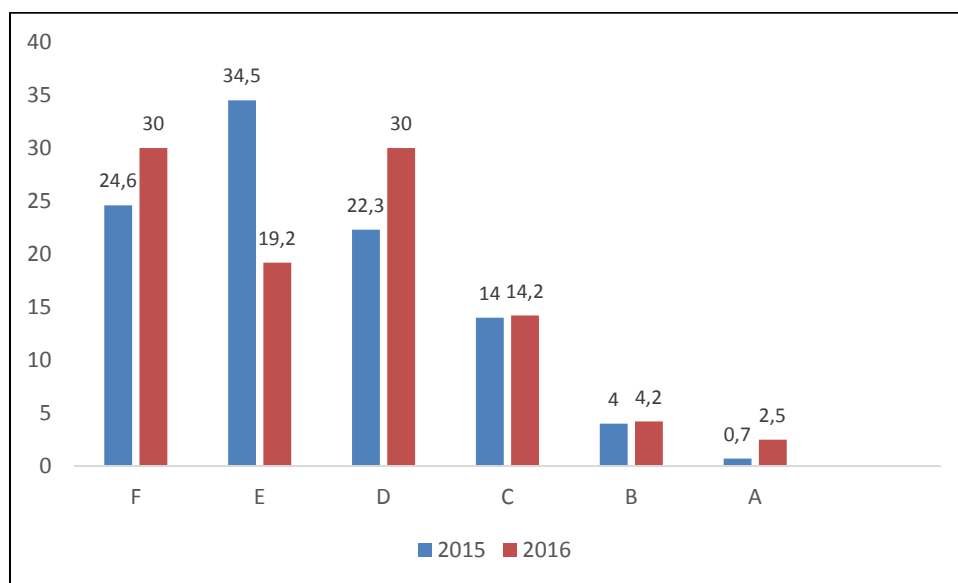
Diagram 3: Resultat fördelat på kön av samtliga elever som genomfört provet. Blått flickor, rött pojkar.

Resultatet på provet i historia avviker därmed inte från den generella bilden i andra prov, att flickor har genomgående högre resultat än pojkar. En analys på uppgiftsnivå utifrån de 1575 elever vars resultat rapporterats in, visar att en uppgift statistiskt sett har gynnat flickor starkt och en uppgift gynnat pojkar starkt.

Vid en fördelning av resultaten på ämnena svenska respektive svenska som andraspråk visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får lägre resultat än övriga elever.

Diagram 4: Resultat i procent för elever med svenska som andraspråk 2015 och 2016 års prov.

En analys på uppgiftsnivå visar att två uppgifter statistiskt sett har gynnat elever med svenska som andraspråk svagt, medan tre uppgifter missgynnat dessa elever svagt, en uppgift har starkt missgynnat dessa elever. Övriga uppgifter är neutrala. Det går inte att utläsa direkt något mönster som pekar på att uppgifter med strukturerat svarsformat systematiskt missgynnar elever med svenska som andraspråk. Dock finns vissa tecken på att uppgifter med instruktioner i flera led kan missgynna elever med undervisning i svenska som andraspråk.

En möjlig orsak till att elever som läser svenska som andraspråk har fått lägre resultat kan vara läs- och skrivförmågan. För att klara en uppgift i ett skriftligt prov måste eleven kunna läsa och förstå uppgiften och därefter formulera sitt svar i skrift. Elever som läser svenska som andraspråk har ofta olika domäner och områden inom vilka de kan sakna vissa begrepp vilket medför att flerspråkigheten kan inverka på deras läsförståelse på uppgiftsnivå. Då dessa domäner kan skifta på individnivå går det inte att utesluta att detta kan förklara en del av skillnaderna i resultatet. Provet genomgick en omfattande språkgranskning av lärare i svenska som andraspråk vilket troligen är orsaken till att skillnaderna har minskat, men det är svårt att kompensera flerspråkighetens effekter fullt ut. Viktigt att notera är dock ökningen av antalet elever, vilka läser svenska som andraspråk, med provbetyget F.

Provetts konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma kvaliteter. Ett bra resultat på provnivå brukar anges som 0,9 och över. Resultatet för provet var 0,9041 vilket tyder på relativt god konsistens hos

provet som helhet. Resultatet på gruppnivå, t ex för uppgifter för kunskapskrav kopplade till en viss förmåga, bör vara över 0,7. Resultatet för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna fördelade sig enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Cronbachs Alpha för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna

Referensram	0,7801
Källor	0,6540
Historieanvändning	0,6745
Begrepp	0,6828

Uppgifterna om referensramskunskaper har ett tillfredställande värde. Jämfört med tidigare år har, som framgått av avsnittet om provets resultat, särskilt uppgifterna om källanvändning och hur historia skapas förbättrats starkt.

Ett problem vid uppgiftskonstruktionen har tidigare varit att inte tillräckligt många elevsvar från utprovningar har hållit en hög kvalitet i förhållande till det som presteras vid provtillfället. Detta har tidigare försvårat den statistiska bearbetningen och uppskattningen av t ex rimlig lösningsfrekvens på olika uppgifter, särskilt uppgifter med strukturerade svarsformat. Genom nya rutiner för utprovningar och ett utvecklat samarbete med skolor har emellertid under 2016 förutsättningarna för uppgiftskonstruktion och kravgränssättning starkt förbättrats. Detta har medfört att konstruktionen av uppgifter med strukturerade svarsformat har utvecklats och förfinats och att kravgränserna till den typen av uppgifter har kunnat stabiliseras. Det är sannolikt den viktigaste orsaken till att resultatet på dessa uppgifter förbättrats i 2016 års prov.

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet besvarades en digital lärarenkät. Lärarna ombads i lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 143. En uppskattning utifrån antalet elever som genomförde proven är att det utgör drygt 20 procent av den aktuella lärargruppen. Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till ämnesprovet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov.

En majoritet eller 80% angav att de uppfattade provet i sin helhet som bra eller ganska bra. Svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen. Angående provets omfattning ansåg drygt 80 % av lärarna att provet var lagom omfattande. Det är en hög andel och ambitionen att reducera provet har gjort det mer hanterligt, eftersom 2015 drygt hälften av lärarna då ansåg att det var för omfattande.

På frågan om i hur hög grad stoffet behandlats i undervisningen svarade 92% att det behandlats i hög grad eller till viss del. En fråga i lärarenkäten gällde hur väl elevernas resultat låg i linje med deras

övriga prestationer under läsåret där drygt 65% angav att så var fallet för flertalet elever. När det gäller balansen mellan öppna och strukturerade svarsformat ansåg 76 % av de svarande lärarna att denna var lagom.

Omkring 70% av lärarna ansåg att svårighetsgraden på delprov A var lagom, och 83% ansåg att den var lagom på Delprov B. Ungefär 71 % ansåg att gränsen för provbetyget E var rimlig. För provbetyget A ansåg ca 78% att betygsgränsen var rimlig och 11% att den var satt för högt och 11% att den var satt för lågt. Bedömningsanvisningarna uppfattades ge ett bra och tillräckligt stöd av cirka 90 % av lärarna. Andra omdömen som handlar om provets effekter är att cirka 65% av lärarna anser att provet hjälpt dem att tolka kursplanen och progressionen i kunskapskraven, medan cirka 55% av lärarna menar att provet startat didaktiska diskussioner i hög eller mycket hög grad.

Sammanfattningsvis så uppfattar de allra flesta av de svarande lärarna provet som bra, lagom svårt, lagom omfattande och betygsgrensarna som rimliga.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna som kan dras av provets konstruktion, genomförande och resultat är följande.

- Omfattningen av provet har minskats liksom tidsåtgången. Då det skett genom strukturerade svarsformat har ett stort utvecklingsarbete varit nödvändigt, inte minst ifråga om nya rutiner för utprovning och kravgränssättning för enskilda uppgifter. Men det har också skett genom ett mindre antal belägg, vilket nu måste höjas. Det innebär ett ytterligare arbete för att förenkla uppgiftskonstruktionen samtidigt som validiteten inte försämras.
- Stora förbättringar har skett vad gäller den språkliga nivån på provet. Arbetet för att utveckla ytterligare konstruktionen av uppgifter som inte missgynnar elever på grund av språkförståelse fortsätter.
- Provets resultat ligger i linje med de prov som genomfördes 2013 och 2014, innan uppgifter med strukturerade svarsformat ingick i någon större utsträckning. I det avseendet har provets stabilitet således förbättrats. De förbättrade utprovningrutinerna har skapat förutsättningar för att utveckla denna typ av uppgifter och särskilt då kravgränssättningen för enskilda uppgifter. Det arbetet måste därför fortsätta för att ytterligare förstärka provets stabilitet.